

Abdullah SEVEN (*)

KASA ve BANKA HESAPLARINDA (BANKA KREDİLERİ DAHİL) ENVANTER ve DEĞERLEME İŞLEMLERİ

1 - GİRİŞ

Vergi Usul Kanunu'nun "Kasa Mevcudu" başlıklı 284'üncü maddesine göre; kasa mevcutları itibari kıymetleriyle değerlendirilir; yabancı paralar hakkında 280'inci madde hükmü uygulanır. Aynı Kanun'un "Yabancı Paralar" başlıklı 280'inci maddesine göre, yabancı paralar borsa rayici ile değerlendirilir. Yabancı paranın borsada rayici yoksa değerlemeye uygulanacak kur Maliye Bakanlığınca tespit olunur.

5228 sayılı Kanun'un 59. maddesinin 1/c bendi hükmü ile VUK'un 285. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "**Borçlar mukayyet değerleriyle değerlendirilir.**" ibaresi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Borçlar mukayyet değerleriyle değerlendirilir. Mevduat veya kredi sözleşmelerine müstenit borçlar değerlendirme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınır."

Bu yazımızda; ticarî işletmelere ait kasa ve bankalar hesabında dönem sonunda yapılması gereken işlemler ile bu hesapların hangi değerlendirme ölçüsüyle değerlendirileceği konusu, banka kredilerini de kapsayacak şekilde çeşitli yönleriyle irdelenmiştir.

2- KASA HESABI İLE İLGİLİ OLARAK YAPILACAK İŞLEMLER

Tek Düzen Hesap Planında kasa hesabı işletmenin elinde bulunan ulusal ve yabancı paraların TL karşılığı için kullanılır. Kasa hesabı, işletmenin ihtiyaçları doğrultusunda istenildiği gibi bölümlenebilir. Kasa hesabına yapılan kayıtlarda tahsil olunan paralar borç, kasadan çıkan paralar ise alacak olarak kaydedilir. Yapılan kayıtlar Türk Lirası üzerinden nakit miktarını gösterir. Yabancı paralar hesaba

(*) Vergi Denetmen Yardımcısı

¹ Danıştay 4. Dairesi'nin, 18.06.1979 tarih ve 1979/1869 sayılı Kararı.

kaydedilirken Türk Lirası karşılığı üzerinden kayıt yapılır. Kasa hesabı aktif karakterli bir hesap olup, ilk kayıt her zaman borçlanarak çalışır. Hesap daima borç ve ya sıfır bakiyesi verir, hiçbir suretle alacak bakiyesi vermez. Eğer kasa hesabı alacak bakiyesi veriyor ise bu durumunda; kasa hesabından yapılan bazı ödemelerin yanlış ya da doğru olmadığını, bazı tahsilatların kasa hesabına kaydedilmeyerek gizlendiğini gösterir. Konu ile ilgili olarak Danıştay, bir kararında kasa hesabının alacak bakiyesi vermesi durumunun işletmenin dönem kazancının ve vergi matrahının re'sen takdirini gerektirdiğini belirtmiştir .

Kasa hesabı, bilançonun en çok işlem gören kalemidir. Bu nedenle kasa sayımının her iş günü sonunda yapılması gerekir. Kasa hesabında fark çıkması halinde kasa işlemlerinin yeniden gözden geçirilmesi gerekir. Söz konusu farkın nedeni aynı gün içinde tespit edilemiyorsa, kasa sayımı sonucu ortaya çıkan kasa fazlası, farkın nedeni bulununcaya kadar "397-Sayım ve Tesellüm Fazlaları" hesabında bekletilir. Ancak dönem sonuna kadar fazlalığın nedeni belirlenemez ise olağandışı gelir olarak kayıtlara alınması ve vergi matrahına eklenmesi gerekir. Kasa sayımı sonucu ortaya çıkan kasa noksanı ise, farkın nedeni bulununcaya kadar "197-Sayım ve Tesellüm Noksanları" hesabında bekletilir. Ancak dönem sonuna kadar noksanlığın nedeni belirlenemez ise söz konusu farkın kanunen kabul edilmeyen gider olarak kayıtlara alınması ve vergi matrahına eklenmesi gerekir.

Kasa hesabının envanteri yapılırken Türk Lirası kasasının envanteri ve yabancı para kasası envanteri olmak üzere iki kısım olarak ayrı ayrı yapılması gerekir. TL kasada olduğu gibi yabancı para kasası da bilanço gününde, cins ve miktarları itibarıyla sayılmak suretiyle tespit olunur.

ÖRNEK: 29 Mart'ta yapılan kasa sayımında kasada fiili olarak bulunan para miktarı 350-TL'dir. Muhasebe kayıtlarında ise Kasa hesabının borç kalanı 450-TL' olarak tespit edilmiştir. 30 Nisan'da farkın nedeninin bankaya yatırılan paranın hesaplara intikal ettirilmemesinden kaynaklandığı anlaşılıyor.

100 KASA		100 KASA
450	Kaydi Mevcut > Fiili Mevcut (450) (350) (Kaydi mevcut fiili mevcuda uydurulur.)	450 100

29.03.2008			
197 SAYIM VE TESELLÜM NOKSANLARI		100	
100 KASA			100
30.04.2004			
102 BANKALAR		100	
197 SAYIM VE TESELLÜM NOKS.			100
/			

Noksanlığın sebebi bulunamaz ise 31.12.2008'de yapılacak kayıt;

31.12.2008		
689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR 689.01 K.K.E.G.	100	
197 SAYIM VE TESELLÜM NOKS.		100
/		

Örneğimizde kasada fiili olarak bulunan para miktarı 550 TL olsaydı 100 TL'lik kasa fazlası olacaktı. Bu durumda yapılacak kayıtlar;

100 KASA		100 KASA
450	Kaydi Mevcut < Fiili Mevcut	450
	(450) (550)	100

29.03.2008		
100 KASA	100	
397 SAYIM VE TES. FAZLALARI		100
/		

Fazlalığın nedeni bulunamaz ise 31.12.2008'de yapılacak kayıt;

31.12.2008		
397 SAYIM VE TES. FAZLALARI	100	
679 DİĞ. OLAĞANDIŞI GEL. VE K.		100
/		

Vergi Usul Kanunu'nun 284'üncü maddesine göre; kasa mevcutları itibarî kıymetleriyle değerlendirilir. İtibarî değer değerlendirme ölçüsü olup paranın üzerinde yazılı olan değeri ifade etmektedir.

Yabancı paralar, VUK'nun 280. maddesine göre borsa rayici ile değerlendirilecektir. Yabancı paralarda borsa rayici, kambiyo borsasına kayıtlı olan yabancı paraların değerlendirilmeden önceki son muamele gününde borsadaki muamelelerin ortalama değerlerini ifade etmektedir. Ülkemizde bir kambiyo borsası bulunmadığından, yabancı paralar için borsa rayici ile değerlendirme yapılması mümkün değil-

dir. Bu nedenle yabancı paranın değerlemesinde her yıl Maliye Bakanlığı'nca tespit ve ilan edilen kur esas alınacaktır.

3- BANKA HESABI İLE İLGİLİ OLARAK YAPILACAK İŞLEMLER

İşletme tarafından yurt içi ve yurt dışındaki banka ve benzeri finans kurumlarına yatırılan ve çekilen paralar Bankalar hesabında izlenir. Bankadaki hesaplara para ya da havele, eft gibi yollarla yatırılan değerler borç olarak kaydedilir. Banka hesabından işletmece çekilen paralar ve işletmenin verdiği çek ve ödeme emirlerine istinaden üçüncü kişiler tarafından işletmenin banka hesabından çekilen paralar alacak olarak kaydedilir.

Bankalar hesabında vadesiz olarak tutulan Türk Lirası'nın değerlemesi mukayyet değer ile yapılır. Bankalar hesabında vadesiz olarak tutulan döviz cinsinden paraların değerlemesi ise Maliye Bakanlığınca yayınlanan efektif alış kuru ile yapılır. Şayet bankalar hesabında bulunan yabancı paraların dönem sonunda efektif alış kuru ile değerlemesinin yapılması sonucunda oluşan kur farkları olumlu ise kambiyo kârı olarak, olumsuz ise kambiyo zararı olarak dönem matrahının tespitinde dikkate alınır.

3.1- Vadeli Mevduatların Değerlemesi:

Tahakkuk esası, gelirin miktarı ve mahiyeti itibariyle kesinleşmesi ve hukuken talep edilebilir hale gelmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Vade sona ermeden faizin hukuken talep edilmesi mümkün değildir. Hukukî tasarruf, hak sahibinin talep etme hakkını ifade eder.

5228 sayılı Kanunla yapılan değişiklik öncesinde Danıştay kesinleşmemiş gelirlerin bu şekilde hesaplara alınmasını kabul etmemiş ve bu şekilde hesaplanan faiz gelirinin vergi matrahına eklenmesine izin vermemiştir.

5228 sayılı Kanun'un 59. maddesinin 1/b bent hükmü ile VUK'un 281. maddesinin birinci fıkrasında yer alan **"Alacaklar mukayyet değerleriyle değerlendirilir."** ibaresi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Alacaklar mukayyet değerleriyle değerlendirilir. Mevduat veya kredi sözleşmelerine müstenit alacaklar değerlendirme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınır."

Yapılan söz konusu düzenleme ile ticari işletmelerinin aktifine kayıtlı mevduat hesapları bulunan mükellefler, bu hesapların vadesinde elde edecekleri faiz gelirinden değerlendirme gününe kadar oluşan kıst döneme ait kısmı ilgili oldukları dönemde gelir yazmak suretiyle kurum kazançlarına dahil edeceklerdir. Ticari işletmeler aktifine kayıtlı repo hesapları için de aynı şekilde işlem yapacaklardır.

ÖRNEK: İşletme 02.12.2008'de 10.000 TL'yi 4 ay vadeli ve %50 faiz oranı ile yatırmıştır. 31.12.2009'da işletmenin yapacağı kayıt aşağıdaki şekilde olacaktır.

31.12.2008'de bu mevduat için 30 günlük bir faiz geliri tahakkuk etmiş olmaktadır. Dönemsellik ilkesi gereği bu gelir 2008 yılı geliri olarak kabul edilir ve aşağıdaki şekilde kayıt yapılır.

$$\text{Faiz Geliri} = \text{Anapara} \times \frac{\text{Vade} \times \text{Faiz Oranı}}{36.500} = \frac{10.000 \times 30 \times 50}{36.500}$$

$$\text{Faiz Geliri} = 410\text{-TL}$$

31.12.2008		
181 GELİR TAHAKKUKLARI	410	
642 FAİZ GELİRLERİ		410
642.01 Mevduat Faiz Geliri		
/		

5228 sayılı Kanunla yapılan değişiklik öncesinde söz konusu faiz geliri vergiye tabi olmayan gelir olarak dikkate alınıp mali karın tespitinde ticari kazançtan düşölmekte idi.

Vade sonunda yapılacak kayıt;

$$\text{Faiz Geliri} = \text{Anapara} \times \frac{\text{Vade} \times \text{Faiz Oranı}}{36.500} = \frac{10.000 \times 121 \times 50}{36.500}$$

Faiz Geliri ≈ 1.658-YTL

02.04.2009		
102 BANKALAR	1.492,20	
193 PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE FONLAR	165,80	
181 GELİR TAHAKKUKLARI		410
642 FAİZ GELİRLERİ		1.248
642.01 Mevduat Faiz Geliri		
/		

Yukarıda açıkladığımız düzenleme ticari işletmelerin aktifine kayıtlı vadeli mevduat hesaplarının değerlemesine ilişkin olup, Gelir Vergisi Kanunu'nun "**Menkul Sermaye İratları**" başlıklı 75. maddesinin 7, 12 ve 14. bentleri kapsamında gerçek kişilerin şahsi sermayeleri dolayısıyla elde ettikleri faiz gelirleri bu kapsamda değerlendirilmeyecektir.

Ticarî işletmeye ait olmayan işlemlerde, mevduat faizlerinin vadeli mevduatlarda vadenin sonunda, vadesiz mevduatlarda ise banka ve benzeri kuruluşun hesap dönemi olan 31.12..... tarihi itibarıyla tahakkuk ettirdiği tarihte doğar. Bu konuda bir ihtilâf yoktur.

3.2- Banka Kredilerinin Değerlemesi:

5228 sayılı Kanun'un 59. maddesinin 1/c bendi hükmü ile VUK'un 285. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "**Borçlar mukayyet değerleriyle değerlenir.**" ibaresi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Borçlar mukayyet değerleriyle değerlenir. Mevduat veya kredi sözleşmelerine müstenit borçlar değerleme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınır."

Yapılan düzenleme ile bankaların işletmelere kullandırdıkları krediler için yürüttükleri faizleri de-

ğerleme günü itibariyle gelir olarak kaydetmesi, krediyi kullanan işletmelerin ise söz konusu faizi gider olarak kaydetmesi gerekmektedir.

Finansman ihtiyaçlarını banka kredisi kullanmak suretiyle karşılayan mükellefler, banka kredisi borçları nedeniyle değerleme gününe (31.12.2008 tarihine kadar oluşan) kadar oluşan kıst döneme ait tahakkuk etmiş ancak henüz ödemiş buldukları faizleri de gider olarak kurum kazancından indirebileceklerdir.

ÖRNEK: İşletme bir kredi kuruluşundan 1 Aralık 2008 günü 1 yıl vadeli ve % 50 faizle 360.000-TL kredi almıştır. Kredi tutarı işletmenin bankadaki hesabına aktarılmıştır. Dönem sonunda ve ödeme zamanında yapılacak kayıtlar aşağıdaki şekilde olacaktır.

01.12.2008		
<i>102 BANKALAR</i>	360.000	
<i>300 BANKA KREDİLERİ</i>		360.000
/		

Dönem sonunda yapılacak kayıt;

$$\text{Faiz Gideri} = \text{Anapara} \times \frac{\text{Vade} \times \text{Faiz Oranı}}{36.500} = \frac{360.000 \times 31 \times 50}{36.500}$$

Faiz Gideri = 15.287,7-TL

31.12.2008		
<i>780 FINANSMAN GİDERLERİ</i>	15.287,70	
<i>381 GİDER TAHAKKUKLARI</i>		15.287,70
/		

Vade sonunda yapılacak kayıt;

$$\text{Faiz Gideri} = \text{Anapara} \times \frac{\text{Vade} \times \text{Faiz Oranı}}{36.500} = \frac{360 \text{ milyon} \times 334 \times 50}{36.500}$$

Faiz Gideri ≈ 164.712,3-YTL

30.11.2009			
300 BANKA KREDİLERİ		360.000,00	
381 GİDER TAHAKKUKLARI		15.287,70	
780 FINANSMAN GİDERLERİ		164.712,30	
100 KASA			540.000,00
/			

4- SONUÇ

Mükelleflerin dönem sonunda kasa hesabı ile ilgili olarak kasadaki mevcutları saymaları, kayıtlar üzerinden dönem kasa hesabın envanterini yapmaları ve envanter neticesinde bir fark var ise bu tutarı duruma göre "197 Sayım ve Tesellüm Noksanları" veya "397 Sayım ve Tesellüm Fazlaları" hesaplarına aktarmaları gerekmektedir. Ayrıca, yabancı paralarla ilgili değerlemede yabancı paraların alış değerleri Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığınca ilan edilen kurlar neticesinde tespit edilen ve hesaplanan değerlerden büyükse, arada oluşan fark "656 Kambiyo Zararları" hesabına borç, "100 Kasa" hesabına alacak, tersi durumda ise "646 Kambiyo Kârları" hesabına alacak, "100 Kasa" hesabına borç yazılması gerekmektedir.

5228 sayılı Kanun'un 59. maddesinin 1/c bendi hükmü ile VUK'un 285. maddesinin de yapılan değişikliğe istinaden; ticari işletmelerinin aktifine kayıtlı mevduat hesapları bulunan mükellefler, bu hesapların vadesinde elde edecekleri faiz gelirinden değerlendirme gününe kadar oluşan kıst döneme ait kısmı ilgili oldukları dönemde gelir yazmak suretiyle kurum kazançlarına dahil edeceklerdir. Ticari işletmeler aktifine kayıtlı repo hesapları için de aynı şekilde işlem yapacaklardır.

Yapılan düzenleme ile bankaların işletmelere kullandırdıkları krediler için yürüttükleri faizleri değerlendirme günü itibariyle gelir olarak kaydetmesi, krediyi kullanan işletmelerin ise söz konusu faizi gider olarak kaydetmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- 213 Sayılı VUK.
- ALTUNCU, Hasan; KÜTÜK, Zafer, Vergi Muhasebesi, 2006.
- BAYAZITLI, ERCAN, Genel Muhasebe, 2007.
- Danıştay 4. Dairesi'nin, 18.06.1979 tarih ve 1979/1869 sayılı Kararı.
- SEVİLENGÜL, Orhan, Genel Muhasebe, 11. Baskı, Gazi Kitapevi, Ankara, 2003.
- TUĞLU, Ali, "Yıl Sonu İtibariyle Kasa ve Banka İşlemleri", <www.muhasabetr.com.tr>, (30.10.2009).
- TOKUR, Necati, "Dönem Sonu İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi", Vergi Dünyası, Aralık 2007.